

Marek Orko Vácha: návrat ke Stromu života

http://www.tanciskaly.cz/navrat_kapitola.htm

Katrány

My lidé jsme jako jediní schopni tvořit umění, schopni slavit, schopni odlišit dobro a zlo a schopni svobody. Někdy v terénu, při naslouchání zpěvu velryb na Antarktidě nebo pozorování šimpanzů v ZOO mne napadá mírně heretická myšlenka, kdo bude druhý. Prvně mi přišla na mysl na Pouzdřanské stepi. Darwinovský strom života, jak se obvykle kreslí ve všech učebnicích, totiž má „nahore“ a „dole“ a intuitivně navozuje představu, že evoluce míří vzhůru, k cíli někde nahoře. Nakonec i slavní vědci používají termíny „nižší“ a „vyšší“, ať se již jedná o rostliny či o vyšší a nižší obratlovce. Obraz se stromem života však není příliš přesný – pokud bych si mohl vypůjčit obraz z naší přírody, spíš než strom připomíná skutečnost katrán. Katrán tatarský (*Crambe tataria*) je velmi pozoruhodná rostlina, která se k nám na Pouzdřanskou step dostala zřejmě odněkud z Ruska, kde je na tamních stepích doma. Celá rostlina má v dospělosti tvar obrovské koule, přibližně metrového průměru, takže katrány z dálky poněkud připomínají pasoucí se beránky. Na konci sezóny, na podzim, se ulomí a vítr pak tuto kouli honí po stepi sem a tam. Jak se katrán koulí, ztrácí cestou semena a výsev do nových lokalit je tímto vtípným řešením zajištěn. Katrán je obrazem života, ne strom. Každý organismus totiž míří jinam! V představě koule přestávají platit kategorie vyšší a nižší – záleží totiž, odkud se díváme. Kavyl Ivanův, překrásná tráva, rostoucí rovněž na Pouzdřanské stepi, není méně dokonalý organismus než já, jen ve svém vývoji prostě zamířil jiným směrem. I cvrčící strnad luční (rovněž specialitka Pouzdřanské stepi a několika dalších jihomoravských lokalit) není o nic méně dokonalý než já, jen ve své evoluci zamířil jinudy a ve svých čtyřech miliardách let stáří obstál stejně dobře jako já – přežil až do dneška. Podobně jako jednotlivé větvičky katránu míříme každý ven ze středu koule. Podle současných představ v tomto středu není jeden bod, ale velmi hustá a velmi složitá síť, která jednotlivé větvičky propojuje. Geny se zřejmě velmi dlouho předávaly nejen vertikálně, z rodičů na děti, ale i horizontálně, mezi vrstevníky. Snad až po určité dlouhé evoluční době mohlo slovo „druh“ nabýt smyslu.

Homo sapiens, jako zatím, zdá se, jediný, se dostal na hranici jakési jiné, mnohem větší koule, která je závojem nevědomí. Proběhli jsme cílovou páskou, protrhli záclonu a začali se ptát. Kdo bude druhý a na kterém místě závoj prorazí? Budou to šimpanzi, kteří proběhnou hranicí někde těsně vedle nás, či velryby kousek vedle, nebo třeba kavylky na opačném pólu katránu života? Kavylky, katrány, strnadi i člověk jsou výherci v evoluční soutěži. Dokázali jsme se na Zemi udržet a naše strategie přežití se ukázala jako účinná.

Evoluční myšlenka je jaksí samočinně i myšlenkou zaměřenou k ochraně přírody. Pokud bychom člověka odřízli od zbytku stvoření a z celé přírody učinili jen *res extensa*, nerozumnou hmotu, pokud bychom přírodu považovali jen za kulisu na jevišti našeho života, pak by nám nic nebránilo, abychom ji jakkoli vytěžovali a ničili, kde se nám zalíbí. Pokud si ovšem s pokorou uvědomíme, že jsme jen jeden druh z mnoha a pouze jsme jako první dospěli k vědomí, je zřejmé, že všechny ostatní organismy jsou naší malí bratři v mnohem silnějším významu, než jsme ochotni, křesťané i nekřesťané, připustit.